

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.279-283>

DIFERENCIÁCIA METÓD VO VZDELÁVANÍ DOSPELÝCH Z MEDZINÁRODNEJ PERSPEKTÍVY

DIFFERENTIATION OF METHODS IN ADULT EDUCATION FROM AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE

BRANISLAV BABČO, NINA BODORÍKOVÁ

Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia
Email: branislav.babco@ukf.sk
ORCID iD: 0009-0009-9664-9907

ABSTRAKT

Diferenciácia metód vo vzdelávaní dospelých predstavuje jednu z aktuálnych tém andragogického výskumu, ktorá reflektuje potrebu individualizácie a personalizácie učenia v kontexte dynamických spoločenských a technologických zmien. Rôznorodosť dospeljej populácie z hľadiska skúseností, motivácie a vzdelávacích potrieb vytvára požiadavku na flexibilné metodické prístupy, schopné reagovať na individuálne predpoklady učiacich sa. V medzinárodnej diskusii sa diferenciácia spája s princípmi samoriadeného učenia, využívania digitálnych prostriedkov a adaptívnych stratégií, ktoré podporujú efektívnejšie osvojovanie poznatkov. V slovenskom prostredí ide o oblasť, ktorá sa postupne rozvíja a vyžaduje systematickejšie teoretické aj empirické spracovanie.

Kľúčové slová: *vzdelávanie dospelých, diferenciácia metód, andragogika, personalizácia, medzinárodná perspektíva*

ABSTRACT

The differentiation of methods in adult education represents one of the current topics in andragogical research, reflecting the need for individualization and personalization of learning in the context of dynamic social and technological changes. The diversity of the adult population in terms of experience, motivation, and educational needs creates a demand for flexible methodological approaches capable of responding to individual learning conditions. In international discourse, differentiation is associated with the principles of self-directed learning, the use of digital tools, and adaptive strategies that support more effective knowledge acquisition. In the Slovak context, it is an area that is gradually developing and requires more systematic theoretical and empirical elaboration.

Keywords: *adult education, differentiation of methods, andragogy, personalization, international perspective*

ÚVOD

Vzdelávanie dospelých sa v 21. storočí nachádza v období intenzívnej transformácie, ktorú determinujú dynamické sociálne, technologické a ekonomické procesy. Globalizácia pracovného trhu, zrýchľujúci sa technologický pokrok, digitalizácia služieb a meniace sa požiadavky na kvalifikáciu spôsobujú, že

do vzdelávacieho procesu vstupujú heterogénne skupiny učiacich sa. Znamená to, že do vzdelávacích programov prichádzajú jednotlivci s odlišným stupňom predchádzajúceho vzdelania, profesijných skúseností, digitálnej gramotnosti, motivačných orientácií i kognitívnych preferencií. V tomto kontexte je diferenciacia vo vzdelávaní dospelých jednou z kľúčových oblastí andragogického výskumu, keďže reflektuje potrebu individualizácie, personalizácie a adaptivity učenia s cieľom podporiť efektívne osvojovanie poznatkov a rozvoj kompetencií dospelých [1].

Intenzívny technologický rozvoj zároveň mení podmienky participácie dospelých na vzdelávaní [2]. Digitálne platformy, blended learning, virtuálne vzdelávacie prostredia či personalizačné algoritmy otvárajú nové možnosti individualizácie učenia, no zároveň odhaľujú aj nové nerovnosti a výzvy. Diferenciacia vo vzdelávaní dospelých tak predstavuje koncept, ktorý nadobúda strategický význam nielen z hľadiska efektivity vzdelávania, ale aj z hľadiska inkluzívnosti, adaptability a kvality celoživotného vzdelávania v meniacich sa spoločenských podmienkach [3][4].

1 TEORETICKÉ UKOTVENIE DIFERENCIÁCIE VO VZDELÁVANÍ DOSPELÝCH

Diferenciacia vo vzdelávaní dospelých sa v súčasnej andragogickej literatúre profiluje ako jeden z kľúčových konceptov podporujúcich individualizáciu učenia, personalizáciu obsahu a rozvoj autonómie učiacich sa. Jej teoretické ukotvenie vychádza z predpokladu, že dospelí učitelia sa tvoria vysoko heterogénnu skupinu – odlišujú sa v skúsenostiach, motivačných štruktúrach, životnej situácii, kognitívnych preferenciách aj úrovni digitálnej gramotnosti. Reagovať na túto rôznorodosť znamená projektovať vzdelávanie tak, aby sa opieralo o ich predchádzajúce skúsenosti, potrebu praktickej relevancie a vnútornú motiváciu, čo je základnou črtou andragogického prístupu.

Knowlesove princípy učenia dospelých zdôrazňujú autonómiu, pripravenosť učiacich sa a potrebu priameho prepojenia obsahu s reálnymi životnými úlohami. Diferenciacia je v tomto rámci chápaná ako podmienka efektívneho vzdelávania, keďže umožňuje prispôbiť metódy a aktivity účastníkov [5]. Význam individuálne prispôbených intervencií podporuje aj Mezirowova transformačná teória učenia, ktorá poukazuje na to, že proces kritickej reflexie a zmeny interpretačných rámcov je možný len vtedy, ak vzdelávanie nadväzuje na osobné skúsenosti a hodnoty jednotlivca [6]. Kolbov model experienčného učenia zároveň poskytuje teoretické zdôvodnenie potreby variabilných metód v edukácii dospelých. Jeho cyklus – od konkrétnej skúsenosti cez reflexiu až po experimentovanie – umožňuje pracovať s rôznymi preferovanými štýlmi učenia, čím podporuje flexibilitu a adaptabilitu vzdelávacieho procesu [7].

2 MEDZINÁRODNÁ PERSPEKTÍVA DIFERENCIÁCIE METÓD VO VZDELÁVANÍ DOSPELÝCH

Diferenciacia metód vo vzdelávaní dospelých sa v medzinárodnom prostredí vyvíja dynamicky, najmä pod vplyvom digitálnej transformácie, globalizácie a rastúcej potreby celoživotného rozvoja kompetencií. Krajiny OECD už dlhodobo upozorňujú na potrebu prispôbovať vzdelávacie stratégie rozmanitým skupinám učiacich sa dospelých, a to v závislosti od ich profesijných skúseností, digitálnych zručností, veku či socioekonomického zázemia [8]. Jedným z výrazných trendov je personalizácia vzdelávania, ktoré v medzinárodnom diskurze vystupuje najmä v súvislosti s adaptívnymi digitálnymi platformami. Tieto systémy umožňujú individuálne prispôbovať obsah, tempo aj metódy učenia podľa potrieb jednotlivca. Výskumy UNESCO zdôrazňujú, že personalizácia vzdelávania je účinná najmä pri zvyšovaní participácie nízko kvalifikovaných dospelých a pri podpore znevýhodnených skupín, ktoré často čelia bariéram pri tradičných formách vzdelávania [1]. Na medzinárodnej scéne je zároveň zdôrazňovaná potreba rozvíjať flexibilné vzdelávacie formy. Patria sem krátke kurzy typu microlearning, hybridné modely učenia a kombinované formy, ktoré reflektujú časové možnosti dospelých učiacich sa. Európska únia dlhodobo podporuje tento smer prostredníctvom iniciatív zameraných na upskilling a reskilling, kde sa diferenciacia metód vníma ako kľúčový prvok zvyšovania dostupnosti vzdelávania. Dôležitým aspektom je aj kultúrna a spoločenská diverzita, ktorú medzinárodné výskumy často zdôrazňujú v súvislosti s inkluzívnym vzdelávaním dospelých. UNESCO Institute for Lifelong Learning poukazuje na to, že efektívna diferenciacia si vyžaduje rešpektovanie kultúrnych špecifik, predchádzajúcich skúseností učiacich sa a rôznych štýlov učenia, čo potvrdzujú aj porovnávacie štúdie medzi európskymi a ázijskými krajinami [1]. V súhrne možno povedať, že medzinárodný diskurz sa zhoduje v tom, že flexibilita, perso-

nalizácia a digitálna podpora predstavujú základné piliere súčasných trendov vo vzdelávaní dospelých. Tieto prístupy vytvárajú predpoklad pre efektívnejšie zapojenie širokej škály učiacich sa, a zároveň poskytujú rámec, ktorý je možné ďalej rozvíjať v kontexte pripravovaného výskumu.

3 SLOVENSKÝ KONTEXT: STAV, VÝVOJ A VÝZVY

Vzdelávanie dospelých na Slovensku prechádza obdobím postupných zmien, no systém stále čelí výrazným rozdielom v dostupnosti, kvalite a prispôbovaní vzdelávacích metód rôznym skupinám učiacich sa. Tieto rozdiely priamo ovplyvňujú aj možnosti uplatňovania diferenciacie vo vzdelávaní dospelých, ktorá je z hľadiska praxe implementovaná len obmedzene.

Kľúčovým aktérom v oblasti celoživotného vzdelávania je Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV), ktorý v rámci národného koordinátora vzdelávania dospelých realizuje viacero európskych iniciatív [12]. ŠIOV upozorňuje, že systémové opatrenia, ako mikroosvedčenia, individuálne vzdelávacie účty či modernizácia uznávania kompetencií, sa postupne implementujú, no ich praktický prínos pre diferenciaciu sa prejaví až v dlhodobom horizonte [11]. Podporná služba EPALE dopĺňa, že viaceré opatrenia zostávajú na úrovni projektových výstupov a zatiaľ nepredstavujú stabilnú súčasť národného systému [13].

Dáta z európskeho prieskumu vzdelávania dospelých (AES) ukazujú, že Slovensko patrí medzi krajiny s nižšou mierou účasti dospelých na učení [11]. Najčastejšie sa vzdelávajú osoby s vyšším stupňom vzdelania, pracujúci v stabilných profesiách a mladšie vekové skupiny. Naopak, starší dospelí, nízkokvalifikovaní a nezamestnaní sú vo vzdelávaní zastúpení minimálne. Tento stav ukazuje na zásadný problém: práve skupiny, ktoré najviac potrebujú diferencované prístupy, majú k vzdelávaniu najnižší prístup. Správy Európskej komisie (Education and Training Monitor) upozorňujú aj na nedostatok ponuky neformálneho vzdelávania, nízku mieru podpory zo strany zamestnávateľov a slabú koordináciu celoživotného vzdelávania na národnej úrovni [12]. To výrazne obmedzuje možnosti zavádzania adaptívnych a diferencovaných postupov.

Podľa Európskej asociácie pre vzdelávanie dospelých (EAEA) zostáva slovenský systém málo inkluzívny a nedostatočne financovaný [11]. Organizácia upozorňuje na nerovnomernú kvalitu poskytovateľov, slabú dostupnosť vzdelávania pre znevýhodnené skupiny a obmedzené možnosti inovácií v neformálnom vzdelávaní. Kriticky hodnotí aj zrušenie samostatného oddelenia celoživotného vzdelávania na ministerstve, čo oslabilo strategické riadenie sektora [14].

Slovenská stratégia celoživotného vzdelávania, publikovaná aj v databáze UNESCO, zdôrazňuje potrebu individualizácie vzdelávacích postupov, využívania digitálnych technológií a posilnenia profesionálnej prípravy andragógov [13]. Aj keď dokumenty deklarujú jasné ciele, ich napĺňanie brzdia kapacitné limity, nedostatok financovania a chýbajúce stabilné štruktúry na podporu diferencovaných prístupov. Slovensko deklaruje ambíciu modernizovať vzdelávanie dospelých, avšak implementácia diferencovaných metód je limitovaná nízkou účasťou znevýhodnených skupín, regionálnymi rozdielmi, nedostatkom metodických materiálov a obmedzeným financovaním. Výsledkom je prostredie, v ktorom diferenciacia nie je bežnou praxou, ale skôr výzvou, ktorá si vyžaduje dlhodobú systémovú podporu.

4 POROVNANIE MEDZINÁRODNÉHO A SLOVENSKÉHO KONTEXTU DIFERENCIÁCIE METÓD VO VZDELÁVANÍ DOSPELÝCH

Porovnanie medzinárodného vývoja so slovenským prostredím umožňuje identifikovať rozdiely v podmienkach, ktoré ovplyvňujú diferenciaciu metód vo vzdelávaní dospelých. Kým európske a globálne iniciatívy zdôrazňujú personalizáciu, využívanie digitálnych nástrojov a inkluzívne stratégie učenia, slovenská realita ukazuje na výrazné rozdiely v dostupnosti vzdelávania, pripravenosti inštitúcií a miere zapojenia jednotlivých skupín dospeléj populácie [10][11][15].

Medzinárodné organizácie zdôrazňujú potrebu prispôbovať vzdelávanie heterogénnym skupinám učiacich sa prostredníctvom personalizácie, microlearningu, hybridných foriem a adaptívnych digitálnych nástrojov. Personalizované vzdelávanie podporuje vyššiu participáciu nízko kvalifikovaných dospelých a eliminuje bariéry, ktoré sa viažu k tradičným formám učenia [1][15].

Európska únia podporuje flexibilné vzdelávanie najmä prostredníctvom iniciatív zameraných na upskilling a reskilling. Eurostat uvádza výrazné rozdiely medzi krajinami EÚ v účasti na vzdelávaní dosp-

lých, pričom severské krajiny vykazujú najvyššiu participáciu. Tieto trendy potvrdzujú potrebu diferenciacie ako nástroja na znižovanie nerovností [10].

Slovensko vykazuje pokrok v digitalizácii a rozvoji stratégií celoživotného vzdelávania, no stále čelí nízkej účasti dospelých, regionálnym rozdielom, nedostatočnej inklúzii a obmedzenej ponuke diferencovaných vzdelávacích programov. Najmä nízko kvalifikovaní, starší dospelí a nezamestnaní majú obmedzený prístup k vzdelávaniu [11][13].

Na Slovensku je diferenciacia metód strategicky nevyhnutná. Vyžaduje si posilnenie inklúzie, zlepšenie digitálnej pripravenosti učiacich sa, rozvoj metodologickej podpory pre lektorov a implementáciu overených európskych modelov.

ZÁVER

Diferenciacia metód vo vzdelávaní dospelých predstavuje v súčasnosti jednu z najdôležitejších oblastí andragogického výskumu a praxe. Analýza teoretických východísk, medzinárodných trendov a špecifik slovenského prostredia potvrdzuje, že efektívne vzdelávanie dospelých sa už nedokáže opierať o tradičný jednotný didaktický model. Dynamické spoločenské a technologické zmeny vytvárajú prostredie, ktoré vytvára heterogénne skupiny učiacich sa, čo si vyžaduje flexibilné a adaptívne metodické prístupy. Medzinárodné organizácie (OECD, UNESCO, EAEA, Európska komisia) dlhodobo upozorňujú, že diferenciacia je jedným z hlavných predpokladov inklúzie a dostupnosti vzdelávania dospelých. Výskumy zdôrazňujú význam digitalizácie, personalizácie, microlearningu, adaptívnych platforiem a hybridných foriem učenia, ktoré umožňujú efektívnejšie pracovať s individuálnymi potrebami učiacich sa. Slovenský kontext však ukazuje, že hoci je téma prítomná v strategických dokumentoch a odborných diskusiách, jej praktická implementácia je stále limitovaná systémovými bariérami, nízkou účasťou znevýhodnených skupín a nedostatočnou pripravenosťou vzdelávacích inštitúcií na individualizované prístupy.

Porovnanie medzinárodných trendov so slovenskou realitou poukazuje na potrebu posilniť najmä metodickú podporu lektorov, rozvoj digitálnych kompetencií učiacich sa, podporu inklúzie a zlepšenie financovania celoživotného vzdelávania. Diferenciacia metód sa tak javí nie ako doplnkový prvok, ale ako nevyhnutná podmienka moderného vzdelávania, ktoré reaguje na individuálne dospelých učiacich sa. Diferenciacia metód tak predstavuje perspektívny rámec, ktorý umožňuje reagovať na potreby dnešnej spoločnosti a zároveň posilňuje kvalitu celoživotného učenia. Jej rozvoj je kľúčom k tomu, aby sa vzdelávanie dospelých stalo skutočne dostupným, flexibilným a zmysluplným pre všetky skupiny učiacich sa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] UNESCO. (2022). *Transforming Education: UNESCO Global Report*. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning. [on-line]. ISBN 978-92-820-1247-5. 179 s. Dostupné na internete: ><https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381666>< [cit. 2025-11-19].
- [2] TEAL Center. (2011). *Adult Learning Theory*. Washington, DC: U.S. Department of Education. [on-line]. Dostupné na internete: >https://lincs.ed.gov/sites/default/files/11_%20TEAL_Adult_Learning_Theory.pdf< [cit. 2025-11-19].
- [3] TEAL Center. (2011). *Differentiated Instruction in Adult Education*. Washington, DC: U.S. Department of Education. [on-line]. Dostupné na internete: >https://lincs.ed.gov/sites/default/files/5_TEAL_Differentiated_Instruct.pdf< [cit. 2025-11-19].
- [4] ASCD. (2024). *Differentiated Learning: Principles and Practices*. [on-line]. vol. 67. no 5. Dostupné na internete: ><https://www.ascd.org/el/articles/differentiated-learning>< [cit. 2025-11-19].
- [5] KNOWLES, Malcom. (1973). *The Adult Learner: A Neglected Species*. Houston: Gulf Publishing Company. [on-line]. ISBN 0-87201-005-8. Dostupné na internete: ><https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED084368.pdf>< [cit. 2025-11-19].
- [6] MEZIROU, Jack. (1997). *Transformative Learning: Theory to Practice in New Directions For Adult And Continuing Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers. [on-line]. ISSN: 1536-0717. no. 7. 5-12s. Dostupné na internete: ><https://www.ecolas.eu/eng/wp-content/uploads/2015/10/Mezirow-Transformative-Learning.pdf>< [cit. 2025-11-19]. <https://doi.org/10.1002/ace.7401>

- [7] MCLEOD. Saul. (2025). Kolb's Learning Styles and Experiential Learning Cycle. [on-line]. Dostupné na internete: > <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html> < [cit. 2025-11-19].
- [8] FAZEKAS. Mihály. (Ed.). (2016). A Skills beyond School Review of the Slovak Republic. – Paris: OECD Publishing, ISBN 978-92-64-23333-1, 111 s.
- [9] EUROPEAN COMMISSION. (2025). Communication From The Commission To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions – The Union of Skills. [on-line]. Dostupné na internete: ><https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A52025DC0090> < [cit. 2025-11-20].
- [10] OECD. (2025), Trends in Adult Learning: New Data from the 2023 Survey of Adult Skills, Getting Skills Right, Paris: OECD Publishing, ISBN 978-92-64-33900-2, 112 s.
- [11] GÁLLOVÁ. Ľubica and HABODÁSZOVÁ Ľuba. (2025). Participation in Adult Education – Results from the 2022 Adult Education Survey. [on-line]. Dostupné na internete: >https://siov.sk/wp-content/uploads/2025/07/Adult-education-in-numbers_final.pdf < [cit. 2025-11-20].
- [12] European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2025) *Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2025 : Slovensko*. Luxemburg: Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-68-29330-0. 24 s.
- [13] MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SR, (2021). Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021 – 2030. [on-line]. Dostupné na internete: ><https://www.minedu.sk/data/att/489/22182.e97c91.pdf> < [citované 2025-11-21].
- [14] EAEA. (2011). Country report Slovakia(Helsinki). [on-line]. Dostupné na internete: >https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/01/slovakia_country-report-on-adult-education-in-slovakia.pdf < [citované 2025-11-21].
- [26] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0525>
- [15] OECD. (2025). *Survey of Adult Skills 2023 Technical Report*, OECD Skills Studies. Paris: OECD Publishing. [on-line]. Dostupné na internete: ><https://www.oecd.org/en/about/directorates/directorate-for-education-and-skills.html> < [citované 2025-11-22]
- [16] OECD. (2025). Education at a Glance 2025: Slovak Republic. [on-line]. Dostupné na internete: >https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2025_1a3543e2-en/slovak-republic_713737b6-en.html < [citované 2025-11-25]